

UN TEZAU MONETAR DIN SECOLUL AL XVII-LEA DESCOPERIT LA ANDRID (JUDEȚUL SATU MARE)

Szócs Péter Levente*

În memoria lui Claudiu Munteanu

Abstract

The coin-hoard comprises 217 pieces, discovered in April 2016 and March 2017, and it is kept in the numismatic collection of the County Museum Satu Mare. The coins were minted between 1621 and 1679, the overwhelming majority coming from the Polish-Lithuanian Commonwealth (89%), while a lesser part comes from the Kingdom of Hungary (10%) and the provinces of the Holy Empire. The nominal values range from low to middle currency: pieces of 1½ groschen (85 pc.), triple-groschen (9 pc.), six-groschen (96 pc.), ort (4 pc.) and 15 Kreuzer (23 pc.).

Key words: coin-hoard, 15 Kreuzer, ort, one-and-half-groschen, triple-groschen, six-groschen.

O serie de vestigii arheologice descoperite de-a lungul văii Ierului, arată că începând din perioade preistorice pe aici treceau drumuri importante care legau interiorul Transilvaniei cu zona de nord a Câmpiei Panonice (Câmpia de Vest)¹. Pentru Evul Mediu și pentru secolele mai recente, documentele scrise și cartografice arată că există în zonă o rețea de drumuri importante, destinate în principal transportului sării, drumuri cunoscute în istoriografie ca „Drumul Sării” (Marta, *Bejinarium* 2018 18-19). Ascunderea tezaurilor monetare în cursul secolelor XVI–XVII și relativă aglomerare a lor în această zonă (menționăm doar cele descoperite în centrul și sud-vestul județului Satu Mare: Cămin, Hotoan, Rătești, Satu Mare I, II și III, Tășnad I și II, Terebești) (Pap 2002; Toma 2016 384/ Cămin, 348/ Hotoan, 406/ Rătești, 344/ Satu Mare I, 387/ Satu Mare II, 413/Satu Mare III, 391/Tășnad I, 397/Tășnad II, 413/ Terebești) se explică, fără îndoială, de apropierea acestor artere.

Un prim lot de monede din tezaur a fost descoperit de dr. Liviu Marta în situl Andrid-Corlat, la 11 aprilie 2016, în cadrul unei periegeze arheologice și prospectare cu detector de metal. Cercetarea făcea parte dintr-un program mai amplu, care vizează urmărirea vestigiilor arheologice legate de „Drumul Sării” și a căilor de comunicație mai vechi în zonă². Monedele au fost recuperate de pe o suprafață de 11.40 x 4.50 m, risipite datorită lucrărilor agricole. În anul următor, la 14 martie 2017, prospectarea a fost repetată în același punct, fiind recuperat un nou lot de monede. Contextul de descoperire arată că tezaurul nu a fost îngropat prea adânc, piesele au fost dislocate de plug și apoi risipite de alte unelte pe o suprafață mai mare. Deși terenul a fost verificat de două ori cu atenție, o parte a pieselor din tezaur poate să rămână încă nedetectată. Suprafața pieselor recuperate a fost acoperită de coroziuni ale cuprului, dar, în general,

---

* Muzeul Județean Satu Mare, Satu Mare.

E-mail: peter.szocs@gmail.com

¹ Vezi argumente în acest sens în volumul *Drumul Sării - Drumul Țării*.

² Proiectul de cercetare a fost derulat de Muzeul Județean Satu Mare în parteneriat cu Universitatea Köln, Germania.

erau în stare bună, unele fiind însă, îndoite ușor. După restaurare și conservare³, piesele au fost identificate, ulterior fiind inventariate în colecția numismatică a Muzeului Județean Satu Mare⁴.

Tezaurul conține 217 monede⁵ emise între anii 1621 și 1679. Majoritatea provin din teritoriile Uniunii Polono-Lituaniene, adică 177 bucăți sunt emisiile monetărilor regale polone, 12 sunt emisiuni ale orașelor Gdańsk (Danzig), Elbląg (Elbing) și Riga (cele 11 piese ale ultimelor două orașe sunt emisiuni ale ocupației suedeze), iar patru ale ducatului Prusiei. Împreună, cele 193 de monede reprezintă 89% din tezaur. Următorul lot ca mărime, 22 bucăți (10%), este reprezentat de emisiuni pentru Regatul Ungariei. În final, două piese provin din provinciile Imperiului Romano-German: una emisă pentru principatele ereditare austriece ale casei de Habsburg, iar cealaltă pentru Ducatul Oppeln–Ratibor în numele principelui Gabriel Bethlen.

Valorile nominale se împart după cum urmează:

- piese de 1½ groși: 85 buc., din care 71 sunt emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 30–100), o buc. emisă de orașul Riga (nr. 201), nouă buc. de orașul Elbląg (sub ocupația suedeză, nr. 203-211), iar patru buc. pentru Ducatul Prusiei (nr. 212–215).
- piese de trei-groși: 9 buc., din care șapte sunt emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 23–29), o buc. este emisă de orașul Elbląg (sub ocupația suedeză, nr. 202) și o altă piesă este emisă pentru Ducatul Oppeln–Ratibor în numele principelui Gabriel Bethlen (nr. 216).
- piese de șase-groși: 96 buc., toate emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 104–199).
- piese de ort: 4 buc.: din care trei sunt emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 101–103) și una emisă de orașul Gdańsk (nr. 200).
- piese de 15 creițari: 23 buc., din care 22 de buc. sunt emise pentru Regatul Ungariei (nr. 1–22), iar o piesă pentru principatele ereditare austriece ale casei de Habsburg (nr. 217).

Din punct de vedere cronologic tezaurul se împarte în patru grupe, separate între ele de perioade pentru care nu avem nicio emisiune în componența tezaurului:

- Prima grupă cronologică este formată din 84 de monede, emise între anii 1621 și 1627, și se compune din piese de 1½ groși, din care 71 sunt emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 30–100), o buc. emisă de orașul Riga (nr. 201), iar patru buc. pentru Ducatul Prusiei (nr. 212–215). La această grupă se mai adaugă piesele de trei-groși, din care șapte sunt emisiuni ale monetărilor regale polone (nr. 23–29) și o altă piesă este emisă pentru Ducatul Oppeln–Ratibor în numele principelui Gabriel Bethlen (nr. 216).

³ Lucrări efectuate de către Roxana Cobusceanu, restaurator metal și ceramică, Muzeul Județean Satu Mare.

⁴ Măsurătorile au fost realizate de Aglaia Șimon, gestionar-conservator, iar piesele au fost fotografiate de Sebastian Belbe, muzeograf.

⁵ Cu ocazia celor două cercetări de teren a mai fost descoperită o jumătate de monedă, emisă în anul 1717, despre care considerăm că nu face parte în tezaur datorită distanței cronologice față de cea mai recentă emisiune din această (1679). Piesa este un fragment (jumătate) de gros, emis de Carol VI (1711–1740) pentru Boemia (CNA V 174, nr. 13: Av: CARO ... [ruptură] ... H·B·R, în câmp bustul împăratului fără coroană; Rv: ARCHI·D... [ruptură] ... R·MO·1717, în câmp stema Boemiei (leul rampant) pe scut susținut de vulturul bicefal și încoronat de coroana imperială (piesă fragmentară, jumătate lipsă, diam.: 10 mm; 0.707 g; nr. inv. N6153). Împreună cu monede a mai fost descoperită o piesă de bronz, probabil fragment de cataramă, din perioadă neprecizată (nr. inv. N6192).

- A două grupă cronologică este formată din exclusiv de cele 10 piese emise de orașul Elbląg sub ocupația suedeză, în perioada 1632 și 1635; dintre ele nouă bucăți sunt piese de 1½ groși (nr. 203-211), iar o bucată este piesă de trei groși (nr. 202).
- A treia grupă cronologică este formată din 101 buc. de monede, emisiuni între anii 1660 și 1668 și este compusă din cei 96 piese de șase-groși ale monetărilor regale polone (nr. 104-199), 4 piese de ort (din care trei sunt emisiuni ale monetărilor regale polone, nr. 101-103, și una emisă de orașul Gdańsk, nr. 200), precum și piesa austriacă de 15 crețari (nr. 217).
- A patra grupă cronologică este formată din emisiuni între 1676 și 1679, compusă exclusiv din cele 22 piese de 15 crețari Ungare (nr. 1-22).

Este remarcabilă uniformitatea grupelor cronologice în privința componenței emitentilor și a valorilor nominale. Practic doar două piese prezintă ceva diferențe față de restul grupului în care se încadrează. În prima grupă cronologică piesa nr. 216, triplu gros a lui Gabriel Bethlen, diferă doar din perspectiva emitentului de restul pieselor din grup: emisiuni polone și a teritoriilor dependente ale regatului. Diferența e doar formală, deoarece monedele principatelor sileziene erau emise în concordanță cu cele ale regatului polon și circulau împreună. A treia grupă cronologică e formată iarăși exclusiv de emisiuni polone (regale și orașul Riga), cu excepția piesei de 15 crețari austriac (nr. 217), emisă în anul 1664, prezența căreia se explică, totuși de valoarea intrinsecă mai mare și perioada de circulație mai lungă.

Analiza siglelor monetare și ale detaliilor iconografice permite în unele cazuri identificarea locului emisiunii, a meșterului monetar și respectiv varianta unor tipuri. În acest sens, din cele 22 de piese de 15 crețari ungare, 19 piese sunt bătute la Kremnica (Körmöcbánya, sigla K-B), iar trei la Baia Mare (Nagybánya, sigla N-B) cu sigla I-S a maestrului monetar Georg Ch. Süss (?) (CNA V 47). Piesa austriacă de 15 crețari a fost realizată în atelier vinez, iar sigla C-A reprezintă maestrul monetar Andrea Cetto (CNA V 18). Siglele monetare de pe monedele polone se împart în două categorii. O parte a siglelor aparțin marelui trezorier al regatului, iar celelalte sigle identifică maestrul monetar (responsabil pentru atelierul monetar din orașul respectiv). Pe piesele de trei groși (nr. 23-29) și de 1 ½ groși (nr. 30-100), emise între 1621 și 1624 se găsesc siglele Sas (săgeată pusă între două stele și așezate pe o semilună), aparținând lui Nikolaus Daniłłowicz (decedat în 1624) și lui Johann Daniłłowicz, precum și sigla Polkozic, aparținând lui Hermann Ligeza (v. nr. 97, 98 și 100), toți trei deținând oficiul de mare trezorier (Gumowski 1960 194). Pe piesa de ort, emisă în anul 1663 (nr. 101) întâlnim atât sigla marelui trezorier (sigla Slepowron, aparținând lui Johann Kasimir Krasiński), cât și a maestrului monetar Andreas Timpf (sigla A-T) (Gumowski 1960 185, 195). Pe celelalte două piese de ort, emise în anul 1667 și 1668 (nr. 102 și 103), pe lângă sigla Slepowron a marelui trezorier găsim sigla T L B, a maestrului monetar Titus Livius Boratini (Gumowski 1960 192, 195). Similar, piesele de șase groși, emise între 1660 și 1667 (nr. 104-199) poartă fiecare sigla marelui trezorier în oficiu în această perioadă (sigla Slepowron a lui Johann Kasimir Krasiński), precum și siglele maștrilor monetari⁶, după cum urmează:

- piesele nr. 126-145, 157-188, 198-199 sigla A-T: Andreas Timpf;
- piesele nr. 146-147 sigla Ac-pT: Andreas Timpf, cu sigla oficiului Capitaneus Piaseczinensis;
- piesele nr. 116-119, 156, sigla G B - A: Giovanni Baptista Amuretti (activ în 1661 în Lviv / Lwów / Lemberg);

⁶ Pentru identificarea siglelor a se vedea Gumowski 1960 187-195.

- piesele nr. 110–111, 120–125, 148–155 sigla T–T: Thomas Timpf (activ în 1660 în Bydgoszcz / Bromberg);
- piesele nr. 104–109, 112–115, 189–197 sigla T L – B: Titus Livius Boratini;

Piesa de ort emisă de orașul Gdańsk în anul 1660 (nr. 200) are sigla D–L, a maestrului monetar Daniel Lesse Gumowski 1960 188). Pe emisiunile suedeze din orașul Elbląg se observă sigla monetară a maestrului monetar Marcello Philippsen /Markus Philippsen/, compusă din pălărie de cardinal între două stele, pusă peste o semilună (pe triplu gros nr. 202), și a lui Benedict /Benjamin/ Steffens, cu sigla inimă cu două cârlige, puse pe scut rotund cu capăt deschis (pe piesele de 1½ gros nr. 203–211) (Gumowski 1960 197; Dutkowski, Suchanek 2003 123). Sigla BZ de pe triplu gros al principelui Gabriel Bethlen, emis pentru Oppeln și Ratibor (nr. 216), rămâne deocamdată neidentificată.

Piesele de 15 creițari de Ungaria, emise între anii 1676 și 1679 (nr. 1–22) și cea emisă pentru provinciile ereditare (Austria, etc.) în anul 1664 (nr. 217), sunt executate după instrucția monetară datată în 28 martie 1659. Adică se execută din argint cu puritate de 9 loți (562.5‰), iar dintr-o marcă vieneză (281 g) se bat 43 și 7/8 de piese, rezultând o greutate brută de 6.404 g, conținutul de argint pur fiind 5.602 gr pe piesă (Huszár 1979 15). Greutatea măsurată a exemplarelor din tezaur în general este mai mică decât cea stabilită în reglementări, datorită uzurii, dar și a preciziei reduse a fabricației. Cu asta se explică greutatea mai mare cu 4.7% la exemplarul nr. 11 și cu 3% la nr. 15. Lipsa față de greutatea standard este în general sub 10%, excepție face în piesa nr. 20, în cazul căreia s-a constatat o pierdere de 20% din greutate.

Cei trei orți polonezi, emise de monetăriile regale (nr. 101–103), au fost executate după liga monetară stabilită de regulamentul decretat în 24 martie 1658 (Gumowski 1960 213). Deși această monedă era una de valoare mijlocie, menită și pentru păstrarea valorii (cu valoare nominală de 18 groși sau un sfert de taler), a suferit depreciere repetată, reflectată și de scăderea valorii reale dată de relațiile comerciale. Astfel față de liga stabilită la începutul domniei lui Ioan Cazimir de 14 loți de argint (prin decretul din 16 mai 1650), în anul 1658 puritatea a fost scăzută la 10 loți /625‰/, o piesă de ort avea greutatea brută de 6.3 g și conținea 3.93 g argint (față de 4.9 g, stabilite în 1650). Greutatea măsurată a celor trei piese arată diferențe semnificative. Dacă piesa nr. 101, din anul 1663 are greutatea de 93% față de valoarea stabilită, piesa nr. 102 are greutatea de 112.5%, iar piesa nr. 103 are greutatea 107.8% față de valoarea stabilită. Surplusul este considerabil și nu se explică doar prin imperfecțiunile fabricației, dar lămurirea acestor aspecte rămâne în sarcina cercetărilor viitoare. Ortul emis de orașul Gdańsk (nr. 200) a păstrat o valoare mai mare, liga stabilită de oraș în 1658, fiind de 11 loți /687.5‰/ cu greutatea brută de 6.72 g și cea netă de 4.62 g (Gumowski 1960 215). Piesa din tezaur are greutatea de 6.315 g, tot 93% față de valoarea stabilită.

Cele 96 de piese de șase-groși polonezi (nr. 104–199), toate au fost emise pe baza ligii decretate în 1658, astfel puritatea de argint era de 6 loți /375‰/, dintr-o marcă cracoviană se băteau 58 de bucăți. Greutatea brută a unei piese era de 3.48 g, iar cea netă de 1.30 g (Gumowski 1960 214). Greutatea reală a pieselor se circumscrie valorii oficiale, totuși piesele sunt mai ușoare cu câteva procente datorită uzurii. Cea mai mare pierdere de greutate am înregistrat la piesa nr. 168 (fiind 67.8% din greutatea oficială). În cazul piesei nr. 180 avem de a face cu un surplus de 5.6%, la piesa nr. 159 cu +7.12%, la piesa nr. 136 cu +9%, iar la piesa nr. 155 cu +10.6%.

Piesele monetăriilor regale polone de trei-groși (*trojak*, sau *dutka*) emise în anii 1621–1622 (nr. 23–28) au fost executate după reglementările comisiei monetare din 1616, adică din argint cu puritate de 13 loți (812.5‰), iar dintr-o marcă cracoviană se bat 105 de piese, rezultând o greutate brută de 1.88 g și conținut de argint pur de 1.53 g pe piesă (Gumowski 1960 210). Rezoluțiile comisiei monetare din 13 martie 1623 au

scăzut liga monetară, în acest sens piesa nr. 29, emisă în 1624, trebuia executată din argint cu puritate de numai $7\frac{1}{4}$ loți (453.125%, dintr-o marcă se bat 100 de piese, din care rezultă o greutate brută de 1,97 g, iar conținutul de argint scade la numai 0.9 g pe piesă) (Gumowski 1960 210). În timp ce greutatea pieselor nr. 23–28 este cu puțin mai mică decât greutatea oficială (datorită uzurii), piesa nr. 29 este mult mai ușor decât valoarea de referință, diferența fiind de 20%.

Referitor la piesele de un gros și jumătate (*póltorak, dreipólker*) au fost emise reglementări frecvente de comisia monetară, fapt ce subliniază importanța acestei valori în circulația monetară. Pentru perioada ce vizează tezaurul nostru, liga monetară pentru această valoare a fost redusă succesiv față de rezoluțiile anterioare. Astfel, pentru piesele nr. 30–59 este relevantă rezoluția din 1619, prin care s-a stabilit ca puritatea argintului folosit pentru piesele de $1\frac{1}{2}$ gros să fie $6\frac{1}{2}$ loți (406.25%, față de $7\frac{1}{2}$ de loți /468.75%/ stabilit în 1614), dintr-o marcă cracoviană se băteau 164 de piese, rezultând o greutate brută de 1.21 g și conținut de argint de 0.49 g pe piesă (Gumowski 1960 210). Piesele nr. 60–100 au fost emise pe baza rezoluției din 13 martie 1623, prin care s-a stabilit ca puritatea să fie numai de 6 loți (375%), dintr-o marcă cracoviană să se bată 168 de piese, rezultând o greutate brută de 1.18 g și conținut de argint de 0.44 g pe piesă. La măsurarea greutății reale, se observă că unele sunt semnificativ mai ușoare (în primul rând datorită uzurii, dar pot fi și alte motive), de exemplu piesa nr. 33 are greutatea de 65% față de greutatea de referință, nr. 37 are 53%, iar nr. 63 doar 51% din valoarea oficială.

Emisiunile orașelor Riga și Elbląg, aflate sub dominația suedeză în perioada 1626–1635, s-au conformat, în principiu, ligii monetare din Uniunea Polono-Lituaniană, dar izvoarele contemporane arată că erau frecvente cazurile când liga era alterată.⁷ Tot după liga monetară polono-lituaniană au fost executate emisiunile prințului elector pentru ducatul Prusiei (cele emise pentru Brandenburg și celelalte provincii stăpânite din imperiu respectau liga stabilită de hotărârile dietelor imperiale). De asemenea, deși era teritoriul imperiului, în dependența coroanei Boemiei, principatele sileziene, între care și cea de Oppeln și Ratibor, se conforma tot ligii monetare polono-lituaniene. Astfel, pentru piesele de 3 groși (nr. 202 de Elbląg și nr. 217 de Oppeln-Ratibor) se poate calcula cu o puritate al argintului de $7\frac{1}{4}$ loți (453.125%), greutate brută de 1.97 g și cea netă de 0.9 g pe piesă (Gumowski 1960 210). Greutatea reală a ambelor piese este semnificativ mai mică decât valoare oficială (nr. 202: 75%, nr. 216: 72%), probabil datorită uzurii în circulația îndelungată. Pentru piesele de $1\frac{1}{2}$ groși (nr. 201 de Riga, nr. 202–211 de Elbląg și nr. 214–215 de Prusia) pot fi calculate cu puritate de 6 loți (375%), greutate brută de 1.18 g și conținut de argint de 0.44 g pe piesă (Gumowski 1960 210). Pentru cele două piese emise în 1621 pentru ducatul Prusiei (nr. 212–213) puritatea e mai bună, de $6\frac{1}{2}$ loți (406.25%), greutate brută de 1.21 g și conținut de argint este de 0.49 g pe piesă (Gumowski 1960 210). La măsurarea greutății pieselor se observă în special la emisiunile de polturi din Elbląg pierderea greutății din cauza uzurii (sau eventual datorită altori factori): piesa nr. 204 are doar 48% din greutatea stabilită oficial.

În lipsa analizei metalografice nu se poate aprecia, dacă liga impusă de reglementări a fost sau nu a fost respectată. În special rămân dubioase emisiunile orașelor Riga și Elbląg sub ocupația suedeză, în cazul cărora am mai amintit, că sursele contemporane relatează despre alterarea intenționată a ligii monetare, în scopul de a bulversa comerțul și a crea pagube economice pentru inamic (Dutkowski). Alterarea ligii a fost însă un fenomen general, chiar o politică oficială în epocă, astfel, ar fi necesare să fie confruntate sistematic reglementările monetare, cunoscute din surse legale, și compoziția pieselor determinate prin analize metalografice. Acest demers rămâne deocamdată un deziderat, o temă generoasă pentru cercetările viitoare, iar în lipsa lor, pentru determinarea

⁷ Executate deliberat ca fals, a se vedea ca exemplu Dutkowski, Suchanek 2003 123.

valorii rămân ca reper reglementările monetare, în special cele care stabilesc conținutul de argint pur (liga, denumit și ca valoare legală/nominală).

Pentru calcularea și echivalarea valorii pieselor de 15 creițari ungari (și austrieci), sunt relevante reglementările monetare emise în 28 martie 1659 (și aflate în vigoare până în 1680) (Huszár 1979 15). Astfel, cele 23 de piese de 15 creițari înseamnă 690 de denari, deoarece pentru teritoriul cămării de Spiš (Szepesi Kamara), denarii erau echivalați cu o jumătate de creițar (mai precis: 1 gros imperial în valoare de 3 creițari era echivalat cu 6 denari, față de valoarea de 5 denari stabilită pentru teritoriile vestice, aflate sub jurisdicția cămării de Bratislava/Pozsony; ambele rate de echivalare erau mai slabe față de valoarea de patru denari, stabilită mai devreme, în 1625) (Huszár 1979 15). Echivalarea monedelor poloneze se bazează pe surse istorice ce atestă valorile schimburilor comerciale (Huszár 1970 61; Toma 2016 190-191), astfel pentru a doua jumătate a secolului al XVII-lea, *poltura* (1½ gros) a fost echivalent cu trei denari, *dutka* (3 groși) cu șase denari, *szóstak*-ul (șase groși) cu 12 denari, iar *ortul* (18 groși) cu 36 denari. În acest sens, cele 85 de polturi înseamnă 255 de denari; cele 9 piese de 3 groși înseamnă 54 de denari; cele 96 de piese de 6 groși înseamnă 1152 denari; iar cele 4 piese de ort sunt echivalate cu valoarea a 144 denari. În total, tezaurul valorează deci 2295 denari, adică aproximativ 23 de florini (22.95 florini calculați cu 100 denari). Ducatul (florinul de aur) însă, valora în această perioadă și în această zonă, 400–425 de denari, astfel, tezaurul în total era echivalent cu 4–5 ducați de aur (Horváth 1960 60; Toma 2016 190-191). Pentru comparație, salariul pe zi al unui muncitor zilier era 24 de denari, iar solda lunară pentru un soldat pedestru era de 3–5 florini (adică cca. un ducat) (Pallos *et alii* 2017 67). Prețul produselor era determinat de calitatea și cantitatea recoltei, și/sau calamități, distrugerii de război etc. În acest sens, un butoi de vin de calitate (de Tokaj) valora chiar și 10 ducați, iar în vreme de pace și de recoltă bună, prețul unui câble de grâu (cca. 60 kg) era doi florini (adică jumătate de ducat) (Pallos *et alii* 2017 67; Tóth, Ulrich 2007 10-11; Sabău 1957 193-212).

Pentru perioada 1668 și 1700 au fost reperate 73 de tezaure în Transilvania și teritoriile adiacente, din care 27 provin de pe teritoriile de astăzi ale județelor Bihor, Sălaj și Satu Mare (Toma 2016 155-192)⁸. Aglomerația tezaurelor în acest areal și interval cronologic relativ restrâns rămâne încă de explicat, dar este cert că orice interpretare trebuie să se bazeze și pe analiza tezaurelor descoperite pe teritoriile imediat învecinate spre vest (teritoriile comitatelor Bihor și Satu Mare, aparținând astăzi Ungariei, precum și teritoriul comitatului Szabolcs)⁹. Ca număr de piese, tezaurul de la Andrid se situează în grupa mediană, doar șapte tezaure descoperite dintre cele 27 menționate au un număr de piese mai mare. În ceea ce privește compoziția valorilor nominale, tezaurul de la Andrid se integrează în seria celorlalte tezaure, în privința ponderii însemnate a emisiunilor polone și a teritoriilor dependente (dominat de polturi și de piese de 6 groși), a prezenței pieselor de 15 creițari ungare, dar este special datorită lipsei emisiunilor transilvănene și a celor imperiale (cu excepția piesei de 15 creițar austriac și a piesei de triplu gros de Oppeln-Ratibor). Distribuția cronologică a emisiunilor din tezaurul Andrid este particular în lipsa

⁸ Toma 2016 155–192: Capitolul 7. Grupa cronologică 1668/1669–1700; pp. 403-426: Appendix G. Din județul Bihor au fost reperate următoarele tezaure: Vadu Crișului (nr. 3); Ceica (nr. 10); Cheșereu (nr. 13); Ortiteag (nr. 15); Marghita IV (nr. 27); Diosig I (nr. 30); Chijic (nr. 34); Tulca II (nr. 35); Valea lui Mihai (nr. 41); Chișcău (nr. 48); Dușești (nr. 50); Diosig II (nr. 54); Mișca (nr. 59); Oradea VI (nr. 3); Târcaia (nr. 66); Gepiș (nr. 73); din județul Sălaj: Petrindu (nr. 26); Romita (nr. 46); Bobota (nr. 53); Rus (nr. 70); Zalău VI (nr. 3); iar din județul Satu Mare: Târșolț (nr. 12); Rătești (nr. 14); Turulung (nr. 18); Terebești (nr. 36); Satu Mare III (nr. 37); Lelei (nr. 45).

⁹ Aglomerația tezaurelor a fost observată de Toma 2016 155, nota 1; pentru tezaure monetare datate în această perioadă și descoperite în zona de est a Ungariei nu cunosc un studiu de repertoriare, însă despre aspecte ale circulației monetare, în special pentru comitatul Szabolcs a se vedea: Ulrich 1995; Ulrich 1996; Ulrich 1999.

totală a emisiunilor din perioadele 1628–1631, 1636–1659 și 1669–1675, aspect care poate fi explicat probabil de fenomene ce țin de specificul circulației monetare și care necesită cercetări viitoare.

În perioada ascunderii tezaurului, adică în anii 1680, Andridul se afla la granița a trei state. Comitatul Satu Mare de care localitatea aparținea administrativ era sub jurisdicția Ungariei Habsburgice, dar ocuparea Oradei de către Imperiul Otoman (27 august 1660) transformă zona în regiune de graniță, un ținut al nimănui, supus sub incursiuni și pustiiri frecvente. Spre est, satele peste valea Ierului aparțineau comitatului Solnocul de Mijloc, adică principatului transilvan. La sud-est de linia cetăților de graniță a Ungariei regale: Ecsed, Kálló, Carei, sau chiar Satu Mare, păzite de garnizoane puternice, zona devine din ce în ce depopulată și, dincolo de incursiuni militare frecvente, este împovărată de taxare în ambele părți: de administrația regală din Satu Mare și de cea a vilaietului de Oradea. Compoziția tezaurului sugerează că proprietarul era din Ungaria regală. Argumente în acest sens dau lipsa emisiunilor transilvănene și a celor ungare mai vechi, respectiv ponderea mare a emisiunilor polone. În acest sens, suma ce reprezintă tezaurul de la Andrid nu este una modestă, dar nici excepțională. Prezența doar a monedelor de valoare nominală mică și mijlocie sugerează, de asemenea, că nu este vorba de un lot tezurizat, ci de unul de uz curent. Proprietarul monedelor a aparținut probabil păturilor sociale mijlocii: iobag înstărit, burghez al târgurilor din apropiere (Carei, Tășnad, Sălacea, Valea lui Mihai, Săcuieni), ofițer al garnizoanelor din cetățile Ecsed, Kálló, Carei, sau chiar Satu Mare.

Catalog

REGATUL UNGARIEI

Leopold I (1655–1705)

Piese de 15 creițari (krajcár / Kreutzer): Unger 2000 nr. 1058; Huszár 1979 nr. 1423. Sigla K–B (Kremnica).

Av. LEOPOLD·D·G·R·I (XV) ·S·A·GE·HU·BO·REX·, inscripție pe bandă, în câmp bustul regelui în profil, cu lauri.

Rv. P A T R O N A · (stema Ungariei) H V N G A R I Æ· inscripție pe bandă; anul emiterii în partea superioară sub o cruce, în câmp Fecioara cu Pruncul, stând pe semilună și înconjurat de raze solare, în stânga și dreapta literele siglei K – B.

1. 1676, 28 mm, 6.629 g; nr. inv. N6173.

2. 1676, var. cu inscripția pe Av. LEOPOLD·D·G·R·I (XV) ·S·A·G·H·B·REX·, 29 mm, 6.516 g; nr. inv. N6175.

Piese de 15 creițari (krajcár / Kreutzer): Unger 2000 nr. 1060a; Huszár 1979 nr. 1425. Sigla K–B (Kremnica), descrierea v. la piesele nr. 1–2.

3. 1677, 29 mm; 6.374 g; nr. inv. N6176.

4. 1678, 29 mm; 5.933 g; nr. inv. N6155.

5. 1678, 29 mm; 6.044 g; nr. inv. N6156.

6. 1678, 29 mm; 6.275 g; nr. inv. N6157.

7. 1678, 29 mm; 6.595 g; nr. inv. N6158.

8. 1678, 28 mm; 5.928 g; nr. inv. N6187.

9. 1678, 28 mm; 6.210 g; nr. inv. N6188.

10. 1678, 28 mm; 6.214 g; nr. inv. N6189.

11. 1678, 28 mm; 6.677 g; nr. inv. N6190.

12. 1678, 28 mm; 5.896 g; nr. inv. N6191.

13. 1679, 28 mm; 6.288 g; nr. inv. N6180.

14. 1679, 28 mm; 6.356 g; nr. inv. N6181.
15. 1679, 28 mm; 6.600 g; nr. inv. N6182.
16. 1679, 28 mm; 6.057 g; nr. inv. N6183.
17. 1679, 28 mm; 6.189 g; nr. inv. N6184.
18. 1679, 28 mm; 6.080 g; nr. inv. N6185.
19. 1679, 28 mm; 5.732 g; nr. inv. N6186.

Piese de 15 creițari (krajcár / Kreutzer): Unger 2000 nr. 1065b; Huszár 1979 nr. 1432. Sigla N – B (Baia Mare) și I – S (maistru monetar Georg Ch. Süß?).

Av. Inscripție între cercuri perlate: LEOPOLDUS·D·G·R·I· (XV) ·S·A·G·HUN·B·REX..., în câmp bustul regelui în profil cu lauri.

Rv. Inscripție între cercuri perlate +S·IMMACULATA·V·MAR (stema Ungariei) MAT·DEI·PAT·HUN· anul emiterii; în câmp Fecioara cu Pruncul, stând pe semilună și înconjurat de raze solare în mandorlă, în stânga și dreapta literele siglei N – B și I – S.

20. 1678, 29 mm, 5.161 g; nr. inv. N6177.
21. 1678, 28 mm, 6.439 g; nr. inv. N6178.
22. 1678, 28 mm, 6.496 g; nr. inv. N6179.

UNIUNEA STATALĂ POLONO-LITUANIANĂ ȘI TERITORIILE VASALE EMISIUNI ALE MONETĂRIILOR COROANEI POLONE Sigismund III Vasa (1587–1632)

Piese de 3 groși (trojak, dutka): Gumowski 1960 nr. 1138.

Av. SIG·III·D·G·REX·POL·M·D·L., în câmp: bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. În partea superioară cifra III și emblema celor două state ale uniunii (Polonia și Lituania), în mijloc cu stema casei Vasa, intercalat între ele cifrele anului; în câmp GROS·ARGE / TRIP·REGN / POLONI, sub inscripție, între două puncte, sigla Sas (fără scut).

23. 1621, 17 mm, 1.648 g; nr. inv. N6265.
24. 1622, 17 mm, 1.743 g; nr. inv. N6233.
25. 1622, 17 mm, 1.682 g; nr. inv. N6261.
26. 1622, 17 mm, 1.815 g; nr. inv. N6262.
27. 1622, 17 mm, 1.727 g; nr. inv. N6263.
28. 1622, 17 mm, 1.902 g; nr. inv. N6264.
29. 1624, 17 mm, 1.580 g; nr. inv. N6260.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker, poltura): Gumowski 1960 nr. 971.

Av. SIGIS 3 D G (3) REX P M D L, în câmp stema încoronată a regatului (scut scartelat cu vulturul polon în câmpul 1 și 3, precum și călărețul lituanian în câmpul 2 și 4, în inimă stema casei Vasa), sub stemă, cifra valorii (3) intercalat în inscripție într-un scut.

Rv. ·MONE·NO· (sigla Sas) REG·POLO·, în câmp glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului cifra 24, iar sub brațele crucii, ultimele două cifre ale anului; sub glob, intercalat în inscripție, sigla monetară Sas pe scut rotund, cu capăt deschis.

30. 1621, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm; 0.892 g; nr. inv. N6239.
31. 1621, ex. tocit, 17 mm, 1.084 g; nr. inv. N6371.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 972, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

32. 1622, 18 mm, 0.812 g; nr. inv. N6215.
33. 1622, ex. tocit, 15 mm, 0.788 g; nr. inv. N6219.
34. 1622, ex. tocit, îndoit, 18 mm, 0.885 g; nr. inv. N6236.
35. 162(2?), ex. tocit, 17 mm, 0.810 g; nr. inv. N6237.
36. 162(2?), ex. tocit, 18 mm, 1.024 g; nr. inv. N6238.

37. 1622, 17 mm, 0.648 g; nr. inv. N6240.
38. 162(2?), ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 1.080 g; nr. inv. N6241.
39. 1622, ex. tocit, îndoit, 17 mm, 0.925 g; nr. inv. N6243.
40. 1622, 17 mm, 0.893 g; nr. inv. N6246.
41. 1622, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.911 g; nr. inv. N6252.
42. 1622, ex. tocit, 17 mm, 0.988 g; nr. inv. N6256.
43. 1622, 17 mm, 1.018 g; nr. inv. N6258.
44. 1622, 17 mm, 0.944 g; nr. inv. N6259.
45. 1622, ex. tocit, perforat, 17 mm, 0.846 g; nr. inv. N6332.
46. 162(2?), ex. tocit, 17 mm, 0.715 g; nr. inv. N6333.
47. 1622, 17 mm, 0.896 g; nr. inv. N6336.
48. 1622, 17 mm, 0.732 g; nr. inv. N6338.
49. 1622, 17 mm, 0.905 g; nr. inv. N6341.
50. 1622, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.941 g; nr. inv. N6343.
51. 16(22?), ex. tocit, 17 mm, 0.911 g; nr. inv. N6345.
52. 1622, 17 mm, 0.933 g; nr. inv. N6346.
53. 1622, sigla Sas pe scut cu margini alveolate, 17 mm, 0.920 g; nr. inv. N6352.
54. 1622, ex. tocit, 17 mm, 0.900 g; nr. inv. N6353.
55. 162(2?), ex. tocit, 17 mm, 0.951 g; nr. inv. N6354.
56. 1622, ex. tocit, 17 mm, 0.904 g; nr. inv. N6356.
57. 1622, ex. tocit, 17 mm, 0.960 g; nr. inv. N6365.
58. 1622, ex. îndoit, 17 mm, 1.105 g; nr. inv. N6367.
59. 1622, ex. tocit, îndoit, 17 mm, 0.861 g; nr. inv. N6369.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 973, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

60. 1623, ex. tocit, 18 mm; 1,012 gr; nr. inv. N6214.
61. 1623, 16 mm, 0.952 g; nr. inv. N6221.
62. 1623, 16 mm, 0.953 g; nr. inv. N6223.
63. 1623, 16 mm, 0.616 g; nr. inv. N6224.
64. 1623, 17 mm, 0.995 g; nr. inv. N6242.
65. 1623, lipsă margine, 17 mm, 0.655 g; nr. inv. N6244.
66. 1623, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.800 g; nr. inv. N6247.
67. 1623, ex. tocit, 17 mm, 0.864 g; nr. inv. N6248.
68. 1623, 17 mm, 0.882 g; nr. inv. N6249.
69. 1623, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.842 g; nr. inv. N6250.
70. 1623, ex. tocit, 17 mm, 0.904 g; nr. inv. N6257.
71. 1623, 17 mm, 0.845 g; nr. inv. N6334.
72. 1623, ex. tocit, 17 mm, 0.925 g; nr. inv. N6347.
73. 1623, ex. tocit, 17 mm, 0.817 g; nr. inv. N6348.
74. 1623, 17 mm, 0.811 g; nr. inv. N6358.
75. 1623, 17 mm, 0.972 g; nr. inv. N6359.
76. 1623, ex. îndoit, 17 mm; 0.937 g; nr. inv. N6368.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 974, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

77. 1624, 16 mm, 0.820 g; nr. inv. N6217.
78. 1624, 16 mm, 0.943 g; nr. inv. N6225.
79. 1624, ex. tocit, 16 mm, 0.987 g; nr. inv. N6227.
80. 1624, ex. tocit, 17 mm, 1.077 g; nr. inv. N6255.

81. 1624, ex. tocit, 17 mm, 0.772 g; nr. inv. N6355.
82. 1624, ex. tocit, 17 mm, 0.956 g; nr. inv. N6360.
83. 1624, ex. tocit, 17 mm, 0.915 g; nr. inv. N6361.
84. 1624, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 1.012 g; nr. inv. N6362.
85. 1624, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.676 g; nr. inv. N6363.
86. 1624, 17 mm, 0,967 gr; nr. inv. N6366.
87. 1624, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0,840 gr; nr. inv. N6370.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 975, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

88. 1625, 16 mm, 0.920 g; nr. inv. N6218.
89. 1625, ex. cu margine scobită, 16 mm, 0.842 g; nr. inv. N6222.
90. 1625, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 16 mm, 0.874 g; nr. inv. N6226.
91. 1625, ex. îndoit, 17 mm, 0.732 g; nr. inv. N6245.
92. 1625, ex. tocit, 17 mm, 0.883 g; nr. inv. N6340.
93. 1625, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 17 mm, 0.940 g; nr. inv. N6344.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 976, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

94. 1626, 17 mm, 0.905 g; nr. inv. N6330.

Piese de 1½ groși (póltorak, dreipölker): Gumowski 1960 nr. 977, descrierea ca la piesele nr. 30–31.

95. 1627, 15 mm, 0.971 g; nr. inv. N6216.
96. 1627, var. fără siglă (Gumowski 978), 16 mm, 1.026 g; nr. inv. N6220.
97. 1627, var., cu sigla Polkozic pe scut, 17 mm, 0.803 g; nr. inv. N6251.
98. 1627, var., cu sigla Polkozic pe scut, 17 mm, 0.936 g; nr. inv. N6342.
99. 1627, var. cu sigla Sas pe scut cu margini alveolate, 17 mm, 0.926 g; nr. inv. N6351.
100. 1627, var., cu sigla Polkozic pe scut, 17 mm, 0.980 g; nr. inv. N6357.

Ioan Cazimir (1648–1668)

Piesă de ort (ort, 18 groși): Gumowski 1960 nr. 1761.

Av. IOAN·CASIMIR·D G REX POL·& S M D L ? ? ?, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. MONET·NOV·ARG (sigla Slepowron fără scut) REG·POL:1668, în câmp stema încoronată a regatului (scut scartelat cu vulturul polon în câmpul 1 și 3, precum și călărețul lituanian în câmpul 2 și 4, în inimă stema casei Vasa), în stânga și dreapta scutului cifrele 1 – 8 și sigla A – T (Andreas Timpf, maestru monetar).

101. 1663, ex. tocit, 28 mm, 5.862 g; nr. inv. N6235.

Piesă de ort (ort, 18 groși): Gumowski 1960 nr. 1763.

Av. IOAN·CASIMIR D G (sigla Slepowron pe scut) REX POL & SVE ·, în câmp bustul încoronat al regelui, în profil, sub umăr sigla: T·L·B (Titus Livius Boratini, maestru monetar).

Rv. MONET·NOVA·ARG·REG·POL:1667: în câmp stema încoronată a regatului (v. descriere la nr. 101), în stânga și dreapta scutului cifrele 1 – 8.

102. 1667, 27 mm, 7.089 g; nr. inv. N6266.

Piesă de ort (ort, 18 groși): Gumowski 1960 nr. 1764.

Av. IOAN·CASIMIR D G (sigla Slepowron pe scut) REX POL & SVE ·, în câmp bustul încoronat al regelui, în profil, sub umăr sigla: T·L·B (Titus Livius Boratini, maestru monetar).

Rv. MONET·NOVA·ARG·REG·POL·1668: în câmp stema încoronată a regatului (v. descriere la nr. 101), în stânga și dreapta scutului cifrele 1 – 8.

103. 1668, var. fără trandafiri pe Rv., 28 mm, 6.791 g; nr. inv. N6234.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1690.

Av. IOAN·CASI·D G· (sigla Slepowron) ·REX·POL & SVE · , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARGE·SEX·REG·POL·1660, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, sub stema Vasa, sigla T·L – B (Titus Livius Boratini).

104. 1660, var. sigla T·L – B în stânga și în dreapta stemei Vasa, 22 mm, 3.332 g; nr. inv. N6204.

105. 1660, 22 mm,; 3.096 g; nr. inv. N6267.

106. 1660, 22 mm, 3.382 g; nr. inv. N6270.

107. 1660, 22 mm, 3.234 g; nr. inv. N6283.

108. 1660, var. sigla T·L – B în stânga și în dreapta stemei Vasa, 23 mm, 3.223 g; nr. inv. N6287.

109. 1660, 23 mm, 3.265 g; nr. inv. N6289.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1692.

Av. IOH·CASIM·:·DG·REX·POL·&·SVE· , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARG·SEX· (sigla Slepowron) · REG · POL · 1660, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T – T (Thomas Timpf).

110. 1660, 23 mm, 3.293 g; nr. inv. N6198.

111. 1660, 22 mm, 3.252 g; nr. inv. N6203.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1693.

Av. IOAN·CASI·D G· (sigla Slepowron) ·REX·POL & SVE · , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARGE·SEX·REG·POL·1661, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T·L – B (Titus Livius Boratini).

112. 16(??), var. cu inscripția POL & SVE·REX; ex. tocit, 22 mm, 3.427 g; nr. inv. N6276.

113. 1661, var. cu inscripția POL & SVE·REX, 23 mm, 3.301 g; nr. inv. N6288.

114. 1661, 23 mm, 3.294 g; nr. inv. N6293.

115. 166(7?), ex. tocit, 23 mm, 3.125 g; nr. inv. N6329.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1695.

Av. IO CASI D G· (sigla Slepowron) REX POL ET SVE · , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GRO·ARGEN·SEX·REG·POL·1661, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla G·B – A (Giovanni Baptista Amuretti).

116. 1661, 22 mm, 3.355 g; nr. inv. N6194.

117. 1661, ex. tocit, pe av. sigla monetară ilizibilă, 23 mm; 3.376 g; nr. inv. N6294.

118. 1661; ex. tocit, 23 mm, 2.964 g; nr. inv. N6295.

119. 166(1?); ex. tocit, pe av. sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 3.387 g; nr. inv. N6328.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1700.

Av. IOH·CASIM·:·D·G·REX·POL·&·SVE· , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS:ARG:SEX (sigla Slepowron) ·REG:POL·1661, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T – T (Thomas Timpf).

120. 1661, 25 mm, 2.887 g; nr. inv. N6193.

121. 1661; ex. tocit, siglă monetară ilizibilă, 22 mm, 3.267 g; nr. inv. N6284.

122. 1661, 22 mm, 3.095 g; nr. inv. N6285.

123. 1661, 23 mm, 3.108 g; nr. inv. N6290.

124. 1661, 23 mm, 3.215 g; nr. inv. N6291.

125. 1661, 23 mm, 3.190 g; nr. inv. N6292.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1701.

Av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R P , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARG·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1662, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

126. 166(2?), 23 mm, 3.213 g; nr. inv. N6165.

127. 1662; 23 mm, 3.292 g; nr. inv. N6202.

128. 166(2?), ex. tocit, 22 mm, 3.133 g; nr. inv. N6231.

129. 1662, ex. tocit, siglă monetară ilizibilă, 22 mm, 3.293 g; nr. inv. N6273.

130. 16(62?), ex. tocit, margine lipsă, 23 mm, 3.254 g; nr. inv. N6277.

131. 16(62?), ex. tocit, 25 mm, 3.122 g; nr. inv. N6286.

132. 1662, 23 mm, 2.952 g; nr. inv. N6304.

133. 1662, ex. tocit, 23 mm, 2.931 g; nr. inv. N6306.

134. 1662, ex. îndoit, tocit, sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 2.710 g; nr. inv. N6309.

135. 1662, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R, (!fără P), 23 mm, 2.970 g; nr. inv. N6314.

136. 166(2?), ex. tocit, 23 mm, 3.792 g; nr. inv. N6327.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1701, var., piese similare cu nr. 124–133, cu inscripția diferită pe Av. IO:·CASIM·D·G·REX·POL·&·SVE·M·D·L. Sigla A – T (Andreas Timpf).

137. 1662, var. cu bust reprezentat cu Ordinul Lâna de Aur pe av., ex. tocit, 23 mm, 3.235 g; nr. inv. N6171.

138. 1662, var. cu bust în platoșă pe av., 23 mm, 2.889 g; nr. inv. N6302.

139. 1662, 23 mm, 3.157 g; nr. inv. N6305.

140. 1662, 23 mm, 3.188 g; nr. inv. N6307.

141. 166(2?), ex. tocit, 23 mm, 3.446 g; nr. inv. N6326.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1702, piese similare cu nr. 124–133, cu inscripția diferită pe Av. IOH:·CASIM:·D·G:·REX·POL·&·SVE. Pe rigla A – T (Andreas Timpf).

142. 1662, ex. tocit, 22 mm, 3.446 g; nr. inv. N6281.

143. 1662, 23 mm, 3.297 g; nr. inv. N6299.

144. 1662, ex. tocit, 23 mm, 3.319 g; nr. inv. N6300.

145. 1662, 23 mm, 2.953 g; nr. inv. N6303.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1703, piese similare cu nr. 124–133, cu inscripția diferită pe Av. IOAN:·CASIM:·D·G:·REX·POL·ET·SVE., inscripția pe Rv. GRO·ARGEN·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·166Z; Sigla A c – p T (Andreas Timpf, Capitaneus Piaseczinensis).

146. 16(62?), ex. tocit, 22 mm, 3.082 g; nr. inv. N6278.

147. 1662, 23 mm, 3.502 g; nr. inv. N6310.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1705.

Av. IOH:CASIM·D·G·REX·POL·&·SVE·, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS:ARG:SEX· (sigla Slepowron) ·REG:POL·1662, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T – T (Thomas Timpf).

148. 166(2?), ex. tocit, margini scobite, 22 mm, 3.121 g; nr. inv. N6160

149. 1662, ex. tocit pe av., 23 mm, 3.593 g; nr. inv. N6197

150. 1662, ex. tocit, 22 mm, 3.064 g; nr. inv. N6213

151. 1662, ex. tocit, sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 3.166 g; nr. inv. N6296

152. 1662, ex. tocit, 23 mm, 2.831 g; nr. inv. N6297

153. 1662, ex. tocit, îndoit, 23 mm, 2.750 g; nr. inv. N6298

154. 1662, ex. tocit, sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 3.120 g; nr. inv. N6308

155. 1662, ex. tocit, semne și sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 3.850 g; nr. inv. N6312

Piesă de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1706.

Av. IO:CASIM·D·G· (sigla Slepowron) REX POL ET SVE · , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GRO:ARGEN:SEX·REG·POL·166Z·, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla G·B – A (Giovanni Baptista Amuretti).

156. 1662, ex. tocit; GB-(A)?, 23 mm, 3.345 g; nr. inv. N6311.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1707.

Av. IOAN·CAS·D·G·REX·POL & S M D L R P , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS:ARG:SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1663, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

157. 1663, 23 mm, 3.188 g; nr. inv. N6166.

158. 166(3?), ex. tocit, 22 mm, 3.381 g; nr. inv. N6174.

159. 166(3?), ex. tocit, 22 mm, 3.728 g; nr. inv. N6229.

160. 1663, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D·G·REX·POL & S M D L (! fără R P); ex. tocit, 22 mm, 3.721 g; nr. inv. N6271.

161. 1663, ex. tocit, sigla monetară ilizibilă, 22 mm, 3.337 g; nr. inv. N6275.

162. 1663, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D·G·REX·POL & S M D L R (! fără P); ex. tocit, 22 mm, 2.850 g; nr. inv. N6280.

163. 1663, ex. tocit, 22 mm, 3.388 g; nr. inv. N6282.

164. 1663, ex. tocit, 23 mm, 3.137 g; nr. inv. N6315.

165. 1663, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D·G·REX·POL & S M D L R (! fără P); ex. tocit, sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 2.989 g; nr. inv. N6317.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1707, var. Piese similare cu nr. 155–163, cu inscripția diferită pe av. IO:CASIM·D·G·REX·POL·&·SVE·M·D·L, inscripția pe rv. GROS:AR:SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1663, sigla A – T (Andreas Timpf).

166. 1663, ex. tocit, 23 mm, 3.453 g; nr. inv. N6313.

167. 1663, ex. tocit, 23 mm, 3.283 g; nr. inv. N6316.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1709.

Av. IOAN·CAS·D·G·REX·POL & S M D L R P , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS:ARG:SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1664, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

168. 1664, ex. tocit, 22 mm, 2.630 g; nr. inv. N6161.
 169. 1664, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P), 22 mm, 3,282 gr; nr. inv. N6199.
 170. 1664, ex. tocit pe rv., 22 mm, 3.310 g; nr. inv. N6200.
 171. 1664, ex. tocit, 22 mm, 3.423 g; nr. inv. N6269.
 172. 1664, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P), 23 mm, 2.880 g; nr. inv. N6301.
 173. 1664, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P), ex. tocit, 23 mm, 3.511 g; nr. inv. N6318.
 174. 1664, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P); ex. tocit, sigla monetară ilizibilă, 23 mm, 3.441 g; nr. inv. N6319.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1709, var. Piese similare cu nr. 166–172, cu inscripția diferită pe av. IO·CASI·D·G·REX·POL·&·SVE·M·D·L·, inscripția pe rv. GROS·AR·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1664, sigla A – T (Andreas Timpf).

175. 1664, 22 mm, 3.533 g; nr. inv. N6230.
 176. 1664, ex. tocit, margine lipsă, 23 mm, 2.788 g; nr. inv. N6279.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1712.

Av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R P , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.
 Rv. GROS·ARG·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1665, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

177. 1665, ex. tocit, siglă monetară ilizibilă, 22 mm, 3.537 g; nr. inv. N6159.
 178. 1665, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P); ex. tocit, 22 mm, 3.152 g; nr. inv. N6168.
 179. 1665, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P); ex. îndoit, tocit, 23 mm, 3.144 g; nr. inv. N6172.
 180. 1665, var. inscripției pe av.: IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R (! fără P), 22 mm, 3.676 g; nr. inv. N6268.

Piese de 6 groși (szóstak): GUMOWSKI 1960, nr. 1713.

Av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R , în câmp bustul încoronat al regelui în profil.
 Rv. GROS·ARG·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1666, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

181. 1666, ex. tocit, 22 mm, 3,119 gr; nr. inv. N6164.
 182. 1666, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L (! fără R); ex. tocit, siglă monetară ilizibilă, 23 mm, 2.967 g; nr. inv. N6170.
 183. 1666, ex cu margini neuniforme, 22 mm, 2.854 g; nr. inv. N6196.
 184. 1666, 22 mm, 3.386 g; nr. inv. N6201.
 185. 1666, ex. tocit, locul siglei monetare ilizibil, 22 mm, 3.542 g; nr. inv. N6232.
 186. 1666, ex. tocit, margini rupte, 24 mm, 2.945 g; nr. inv. N6274.
 187. 1666, ex. tocit, 23 mm; 2.958 g; nr. inv. N6320.
 188. 1666, var. inscripției pe av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L (! fără RP); ex. tocit, 23 mm; 3.340 g; nr. inv. N6321.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1715.

Av. IO·CASI·DG·REX·POL· & SVE·M·D·L·, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.
 Rv. GROS·AR·SEX· (sigla Slepowron) REG·POL·1667, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T·L – B (Titus Livius Boratini).

189. 1667, ex. tocit, siglă monetară ilizibilă, 25 mm, 3.060 g; nr. inv. N6163.

190. 1667, 24 mm, 3.362 g; nr. inv. N6167.

Piese de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1716.

Av. IOAN·CASIM·DG· (sigla Slepowron) ·REX·POL & SUE, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARGE·SEX·REG·POL·1667, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla T·L – B (Titus Livius Boratini).

191. 166(7?), ex. îndoit, tocit, siglă monetară ilizibilă, 25 mm, 3.113 g; nr. inv. N6162.

192. 1667, var. cu trandafir pe rv, între stemele provinciilor, 23 mm, 3.390 g; nr. inv. N6169.

193. 1667, ex. îndoit și tocit, 22 mm, 3.262 g; nr. inv. N6195.

194. 1667, ex. tocit, 23 mm, 3.497 gr; nr. inv. N6228.

195. 1667, var. bustul regelui în costum antic pe av., 22 mm, 3.271 g; nr. inv. N6272.

196. 1667, var. bustul regelui în costum antic pe av., 23 mm, 3.319 g; nr. inv. N6324.

197. 1667, var. bustul regelui în costum antic pe av.; ex. îndoit, 23 mm, 3.484 g; nr. inv. N6325.

Piesă de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1717.

Av. IOAN·CAS·D G REX·POL & S M D L R, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. GROS·ARG·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1667, în câmp stema Poloniei, Lituaniei și a casei Vasa, pe scuturi reunite sub o coroană și cifra VI, în partea de jos, în stânga și dreapta stemei Vasa, sigla A – T (Andreas Timpf).

198. 1667, ex. tocit, 23 mm, 3.222 g; nr. inv. N6322.

Piesă de 6 groși (szóstak): Gumowski 1960 nr. 1717, var. Piesă similară cu nr. 197, cu inscripția diferită pe av. IO·CASIM·DG·REX·PO·&·SV·MDL·, inscripția pe rv. GROS·AR·SEX (sigla Slepowron) REG·POL·1667, sigla A – T (Andreas Timpf).

199. 1667, ex. îndoit, 23 mm, 3.300 g; nr. inv. N6323.

EMISIUNILE MONETĂRIEI DIN GDAŃSK (DANZIG)

Ioan Cazimir (1648–1668)

Piesă de ort (ort, 18 groși): Gumowski 1960 nr. 1912.

Av. IOH CAS D G REX POL & SUEC M D L R P R, în câmp bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. MON· ARGENT·CIVITAT·GEDANENSIS, în câmp stema orașului susținuți de doi lei rampant, deasupra stemei cifra 1-8, sub stema în medalion oval cifra 1661, iar între picioarele leilor literele siglei D–L.

200. 1661, 28 mm, 6.315 g; nr. inv. N6254.

EMISIUNILE MONETĂRIEI DIN RIGA

Gustav II Adolf (1626–1632)

Piesă de 1 ½ groși (póltorak, dreipölker), emisiune pentru orașul Riga: Hutten-Czapski II nr. 4370.

Av. GVST·[A]DOL·D·G·REX·S, în câmp: stema regatului Suedez.

Rv: *MON·NOVA (3) CIVI·RIGE*, în câmp glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului: cifra 24, sub brațele crucii: ultimele două cifre ale anului 2–4, sub glob, intercalat în inscripție cifra 3 în scut rotund.

201. 1624, 17 mm, 1.049 g; nr. inv. N6253.

EMISIUNILE MONETĂRIEI DIN ELBLAĞ (ELBING)

Gustav II Adolf (1626–1632)

Piesă de 3 groși (Dreigroschen, trojak, dutka), emisiune pentru Suedia: Kopicki 1995, II nr. 9621; Dutkowski, Suchanek 2003 164–165, nr. 680 și var.; Iger 2008 187, nr. E.32.2.

Av. GVS·ADOL·II·DG·REX·S·M·D (F?), în câmp: bustul încoronat al regelui în profil.

Rv. În partea de sus cifra III, sub ea stema casei Vasa, susținuți de doi lei rampant, în stânga și dreapta scutului cifra anului 16–32; inscripția din câmp GROS·ARG / TRIP·REG / SVEC, sub inscripție sigla monetară pălărie de cardinal între două stele și pe o semilună (Marcello Philippsen / Markus Philippsen).

202. 1632, 18 mm, 1.479 g; nr. inv. N6208.

Piese de 1½ groși (dreipölker), emisiune pentru Suedia: Kopicki 1995 II nr. 9610, 9612–9613; Dutkowski, Suchanek 2003 162–163 nr. 657 și 667 (cu variante).

Av. GVS·ADO (3) D·G·REX·S·, în câmp: stema regatului Suedez.

Rv. *MON·NO (sigla Steffens) REG·SVE·, în câmp: glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului cifra 24, sub brațele crucii ultimele două cifre ale anului emiterii, sub glob, intercalat în inscripție sigla monetară în scut rotund cu capăt deschis inimă cu două cârlige (Benedict / Benjamin / Steffens).

203. 1632, 18 mm, 0.638 g; nr. inv. N6212.

204. 1632, 17 mm, 0.576 g; nr. inv. N6337.

205. 163(2/3)?, 18 mm, 1.138 g; nr. inv. N6209.

206. 1633, 18 mm, 0.816 g; nr. inv. N6210.

207. 1633, 18 mm, 0.788 g; nr. inv. N6207.

208. 16(33)?, 17 mm, 0.822 g; nr. inv. N6335.

209. 1633, 17 mm, 0.884 g; nr. inv. N6339.

210. 1633, 17 mm, 0.837 g; nr. inv. N6364.

Christina (1632–1635)

Piesă de 1½ groși (dreipölker), emisiune pentru Suedia: Kopicki 1995 II nr. 9648; Dutkowski, Suchanek 2003 170, nr. 714.

Av. CHRIS·DG (3) R[EG·SVE], în câmp: stema regatului Suedez.

Rv. *MON·NO (sigla Steffens) REG·SVE·, în câmp glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului cifra 24, sub brațele crucii ultimele două cifre ale anului emiterii, sub glob, intercalat în inscripție sigla monetară inimă cu două cârlige (Benedict / Benjamin / Steffens).

211. 1635, 18 mm, 0.890 g; nr. inv. N6211.

EMISIUNI PENTRU DUCATUL PRUSIEI

Georg Wilhelm (1619–1640)

Piese de 1½ groși (dreipölker): Neumann 1998 1 236 nr. 10.110 variantă cu inscripțiile av.-rv. inversate.

Av. GE·WI·MAR BR·S·R·I·EL·P·D, în câmp: glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului: cifra Z4, sub brațele crucii: ultimele două cifre ale anului emiterii Z–1.

Rv. DIEV & MON (3) DROICT, în câmp stema provinciilor pe scut scartelat încoronat (pe câmpuri stema provinciilor Brandenbrug, Prusia, Cleve, Nürnberg, pe inimă stema casei prințului elector).

212. 1621, 17 mm, 0.794 g; nr. inv. N6349.

213. 1621, 18 mm, 0.866 g; nr. inv. N6205.

Piese de 1½ groși (dreipölker): Neumann 1998 1 237, nr. 10.111–10.112.

Av. GE·WI·MAR·(3) BR·S·R·I·EL, în câmp stema provinciilor în scut scartelat încoronat (în câmpuri stema provinciilor Brandenbrug, Prusia, Cleve, Nürnberg, în inimă stema casei prințului elector).

Rv. MONE NOVA DVC PRVS, în câmp: glob cruciger, în jumătatea inferioară a globului cifra 24, sub brațele crucii: ultimele două cifre ale anului emiterii.

214. 1624, 15 mm, 0.810 g; nr. inv. N6206.

215. 1625, pe rv. MONE NO (sigla monetată) DVC PRVS, 17 mm, 0.847 g; nr. inv. N6331.

IMPERIUL ROMANO-GERMAN

DUCATUL OPPELN-RATIBOR

Gabriel Bethlen (1622–1624)

Piesă de 3 groși (Dreigroschen, trojak, dutka): Unger 1961 nr. M24; Iger 2008 330 nr. OR 23.2.

Av. GAB·D G SAC·R·IM·TRA·PR·, în câmp bustul principelui în profil fără coroană.

Rv. În partea de sus cifra ·III·, sub care emblema celor două provincii (Oppeln și Ratibor) între care, în mijloc, stema mică a Ungariei (crucea dublă); intercalat între steme/embleme anul emiterii 1-6-2-3; inscripția din câmp GROS·ARG / TRIP OPO / ET·RAT / BZ; sigla monetară BZ neidentificat.

216. 1623, 17 mm, 1.423 g; nr. inv. N6350.

PRINCIPATELE AUSTRIECE

Leopold I (1657–1705)

Piesă de 15 creițari: CNA V 18 nr. 9.

Av. LEOPOLDVS·D·G·R·I·S· (XV) ·A·G·H·B·REX*, inscripție între două cercuri perlate, în câmp bustul împăratului în profil cu lauri.

Rv. ·ARCHI·D·AVS (sigla monetară CA) DUX·B·CO·TYR· inscripție între două cercuri perlate; în câmp stema provinciilor pe un scut susținut de vulturul bicefal încoronat de coroana imperială; anul emiterii în partea superioară în stânga și dreapta coroanei: 16 – 64; sigla CA (maiestrul monetăriei Andrea Cetto).

217. 1664, 25 mm, 6.001 g; nr. inv. N6154.

Bibliografie

- CNA V – H. Jungwirth, *Corpus Nummorum Austriacorum*. Band V. Leopold I. – Karl VI. (1657–1740), Viena, 1975.
- Drumul Sării – Drumul Țării – C. Albinetz, I. Bejinariu, D. Iegar, V. Kavruk, L. Marta, R. Zăgreanu Ion, *Exploatarea și circulația sării în Bazinul Someșan din mileniul al II-lea î. Hr până în secolul al XVIII-lea d. Hr*, Satu Mare, 2018.
- Dutkowski Suchenek 2003 – J. Dutkowski, A. Suchanek, *Corpus Numorum Civitatis Elbingensis*, Gdańsk, 2003.
- Gumowski 1960 – M. Gumowski, *Handbuch der Polnischen Numismatik*, Graz, 1960.
- Horváth 1959-1960 – T. A. Horváth, *A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között*, în NK 58-59, 1959-1960, pp. 33-50.
- Huszár 1970 – L. Huszár, *A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között*, în NK 68-69, 1969-1970, pp. 57-62.
- Huszár 1979 – L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute*, München 1979.
- Hutten-Czapski – E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des monnaies et médailles polonaises du comte Emeric Hutten-Czapski*, vol. II, St. Pétersbourg – Paris, 1872.
- Iger 2008 – T. Iger, *Katalog Trojaków polskich*, Warszawa, 2008.
- Kopicki 1995 – E. Kopicki, *Ilusrowany Mskorowidz pieniędzy polskich i z Polską Związanych*, vol. I–II, Warszawa, 1995.
- Marta, Bejinariu – L. Marta, I. Bejinariu, *Căile naturale de legătură între zonele bogate și cele lipsite de sare la granița nordică a Transilvaniei*, în C. Albinetz, I. Bejinariu, D. Iegar, V. Kavruk, L. Marta, R. Zăgreanu (eds.), *Drumul Sării – Drumul Țării. (Exploatarea și circuitul sării în Bazinul Someșan din mileniul al II-lea î.Hr. până în secolul al XVIII-lea)*, Satu Mare, 2018, pp. 15-20.
- Neumann 1998 – E. Neumann, *Brandenburg – preussische Münzprägungen unter der Herrschaft der Hohenzollern. 1415–1918*, Bd. 1–2, Köln, 1998.
- Pallos et alii 2017 – L. Pallos, M. Torbágyi, Cs. Tóth, *A magyar pénz története a kezdetektől napjainkig*, Budapest, 2017.
- Pap 2002 – Fr. Pap, *Repertoriu numismatic al Transilvaniei și Banatului, secolele 11–20. Despre circulația monetară în Transilvania și Banat, secolele 11–20*, Cluj-Napoca, 2002.
- Sabău 1957 – I. Sabău, *Din politica financiară a Habsburgilor în Transilvania la sfârșitul sec. XVII*, în SCI 8/1-4, 1957, pp. 193–212.
- Toma 2016 – C. Toma, *Tezaurare monetare și tezurizare în Transilvania secolelor XV/XVI–XVII*, Oradea, 2016.
- Tóth, Ulrich 2007 – Cs. Tóth, A. Ulrich, *Az újfelhértói aranyéremkincs*, Budapest, 2007.
- Ulrich 1995 – A. Ulrich, *Szabolcs és Szatmár vármegyék XVI–XVII. századi pénzforgalma levéltári források és pénzletek alapján*, în Szabolcs-szatmár-beregi Levéltári Évkönyv 11, 1995, pp. 21–28.
- Ulrich 1996 – A. Ulrich, *Lengyel pénzforgalom Szabolcs megyében a török korban*, în A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve 37-38, 1995–1996, pp. 263–270.
- Ulrich 1999 – A. Ulrich, *Pénzügyi problémák a Szepesi Kamara területén a 17. század második felében*, în P. Németh (ed.), *Numizmatika és társtudományok, III, főszerk*, Nyíregyháza, 1999, pp. 253–260.
- Unger 1961 – E. Unger, *Magyar éremhatározó. Vegyes: Próbaveretek; Szlavónia; Melléktartományok; Autonóm és szükségpénzek*, Budapest, 1961.
- Unger 2000 – E. Unger, *Magyar éremhatározó. II. kötet (1526–1740)*, Budapest, 2000.

Explicăția planșelor / Explanation of the plates

Planșa 1 – Fig. 1 – Distribuția numărului pieselor monetare în funcție de anul emiterii; Fig. 2 – Distribuția numărului și tipului pieselor în funcție de anul emiterii.
 Plate 1 – Fig. 1 - The number of the coins arranged by the minting year; Fig. 2 - The number and the type of coins arranged by the minting year.

Planșa 2 – Fig. 1 – Ungaria, Leopold I, piesă de 15 creițari, sigla K–B, 1676, poz. 1, nr. inv. N6173; Fig. 2 - Ungaria, Leopold I, piesă de 15 creițari, sigla K–B, 1678, poz. 11, nr. inv. N6190; Fig. 3 - Ungaria, Leopold I, piesă de 15 creițari, sigla N–B, I–S, 1678, poz. 22, nr. inv. 6179; Fig. 4 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 3 groși, sigla Sas, 1624, poz. 29, nr. inv. 6260; Fig. 5 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1621, poz. 31, nr. inv. 6371; Fig. 6 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1622, poz. 48, nr. inv. 6338; Fig. 7 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1623, poz. 74, nr. inv. 6358; Fig. 8 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1624, poz. 86, nr. inv. 6366; Fig. 9 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1625, poz. 91, nr. inv. 6245; Fig. 10 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1,5 groși, sigla Sas, 1626, poz. 94, nr. inv. 6330; Fig. 11 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Sigismund III, piesă de 1½ groși, sigla Sas, 1627, poz. 98, nr. inv. 6342; Fig. 12 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de ort, sigla Slepowron și A–T, 1663, poz. 101, nr. inv. N6235; Fig. 13 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de ort, sigla Slepowron și T L B, 1667, poz. 102, nr. inv. N6266; Fig. 4 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de ort, sigla Slepowron și T L B, 1668, poz. 103, nr. inv. N6234; Fig. 15 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T L B, 1660, poz. 107, nr. inv. N6283.

Plate 2 – Fig. 1 - Hungary, Leopold I, 15 Kreuzer coin, K-B mintmark, 1676, catalog 1, inv. no. N6173; Fig. 2 - Hungary, Leopold I, 15 Kreuzer coin, K-B mintmark, 1678, catalog 11, inv. no. N6190; Fig. 3 - Hungary, Leopold I, 15 Kreuzer coin, K-B mintmark, 1678, catalog 22, inv. no. N6179; Fig. 4 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 3 Groat coin, Sas mintmark, 1621, catalog 29, inv. no. 6260; Fig. 5 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1621, catalog 31, inv. no. 6371; Fig. 6 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1622, catalog 48, inv. no. 6338; Fig. 7 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1623, catalog 74, inv. no. 6358; Fig. 8 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1624, catalog 86, inv. no. 6366; Fig. 9 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1625, catalog 91, inv. no. 6245; Fig. 10 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1626, catalog 94, inv. no. 6330; Fig. 11 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, Sigismund III, 1 ½ Groat coin, Sas mintmark, 1627, catalog 98, inv. no. 6342; Fig. 12 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, Ort coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1663, catalog 101, inv. no. N6235; Fig. 13 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, Ort coin, Slepowron and T L B mintmarks, 1667, catalog 102, inv. no. N6266; Fig. 14 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, Ort coin, Slepowron and T L B mintmarks, 1668, catalog 103, inv. no. N6234; Fig. 15 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T L B mintmarks, 1660, catalog 107, inv. no. N6283.

Planșa 3 – Fig. 1 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T – T, 1660, poz. 110, nr. inv. N6198; Fig. 2 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6

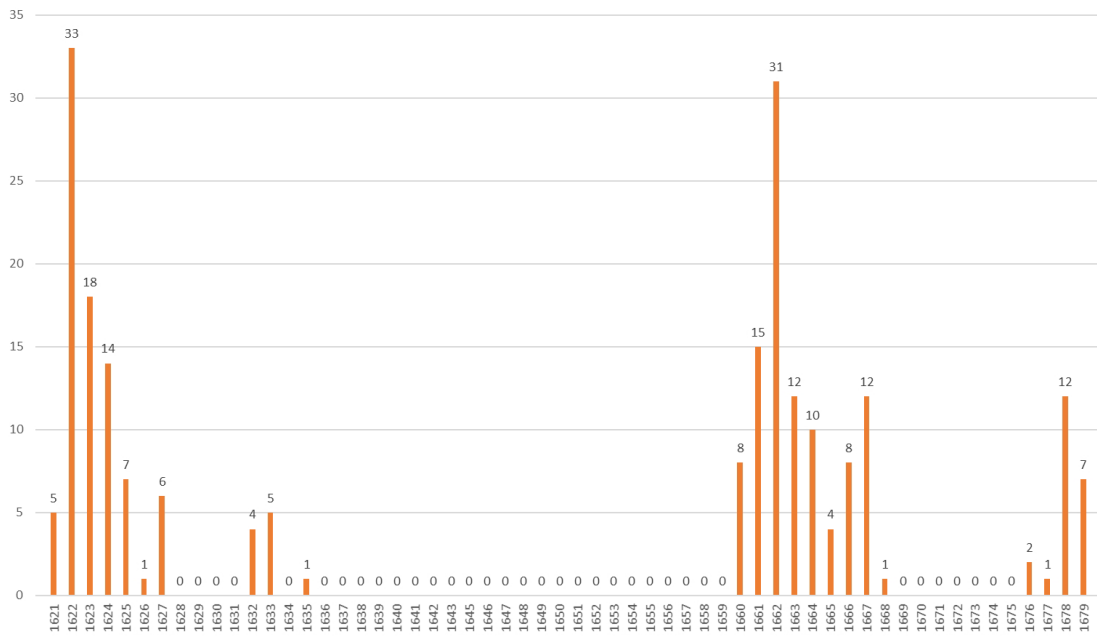
groși, sigla Slepowron și T L B, 1661, poz. 113, nr. inv. N6288; Fig. 3 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și G B - A, 1661, poz. 116, nr. inv. N6194; Fig. 4 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T - T, 1661, poz. 122, nr. inv. N6285; Fig. 5 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1662, poz. 127, nr. inv. N6202; Fig. 6 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla A - T, 1662, poz. 138, nr. inv. N6302; Fig. 7 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla A - T, 1662, poz. 145, nr. inv. N6303; Fig. 8 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A c - p T, 1662, poz. 147, nr. inv. N6310; Fig. 9 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T - T, 166(2?), poz. 148, nr. inv. N6160; Fig. 10 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și G B - A, 1662, poz. 156, nr. inv. N6311; Fig. 11 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1663, poz. 157, nr. inv. N6166; Fig. 12 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1663, poz. 166, nr. inv. N6313.

Plate 3 – Fig. 1 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T-T mintmarks, 1660, catalog 110, inv. no. N6198; Fig. 2 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T L B mintmarks, 1661, catalog 113, inv. no. N6288; Fig. 3 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and G B-A mintmarks, 1661, catalog 116, inv. no. N6194; Fig. 4 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T-T mintmarks, 1661, catalog 122, inv. no. N6285; Fig. 5 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1662, catalog 127, inv. no. N6202; Fig. 6 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, A-T mintmark, 1662, catalog 138, inv. no. N6302; Fig. 7 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, A-T mintmark, 1662, catalog 145, inv. no. N6303; Fig. 8 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A c - p T mintmarks, 1662, catalog 147, inv. no. N6310; Fig. 9 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T-T mintmarks, 166(2?), catalog 148, inv. no. N6160; Fig. 10 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and G B-A, 1662, catalog 156, inv. no. N6311; Fig. 11 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1663, catalog 157, inv. no. N6166; Fig. 12 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1663, catalog 166, inv. no. N6313.

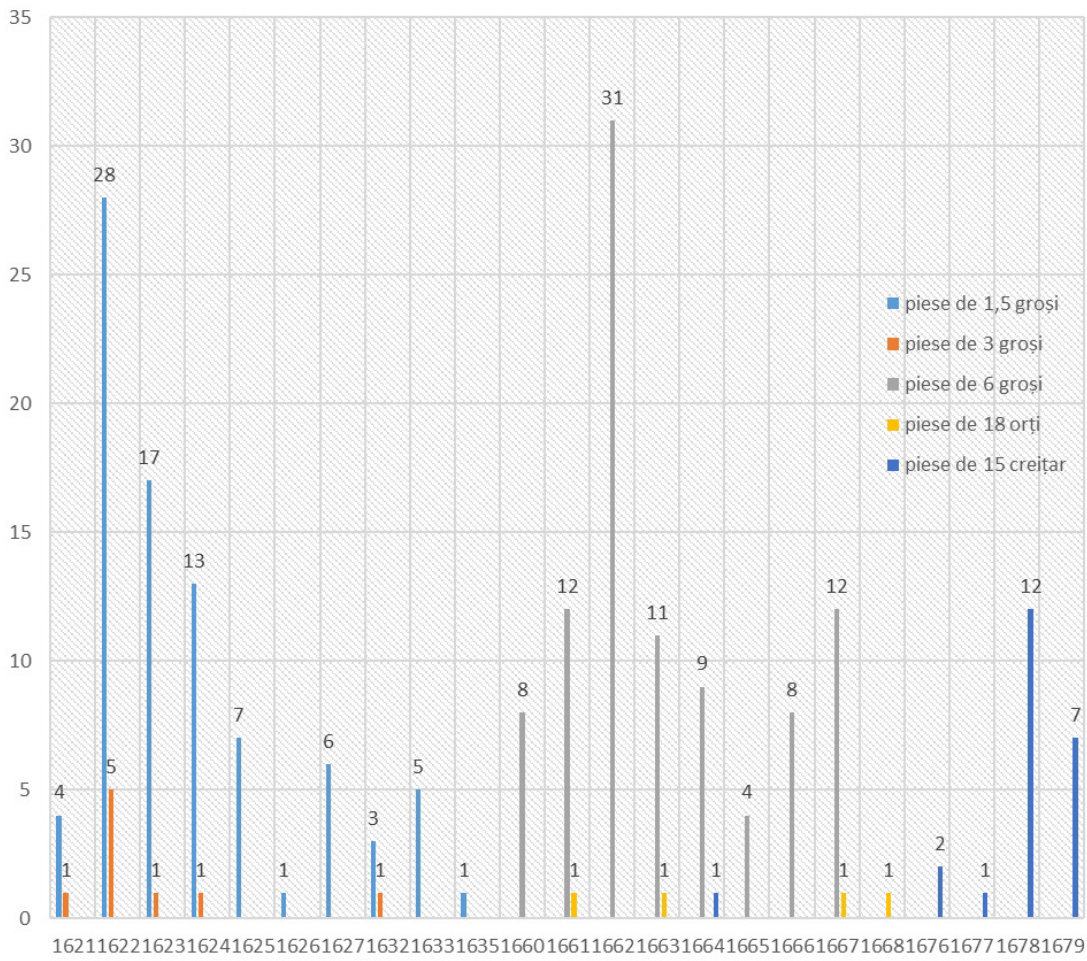
Planșa 4 – Fig. 1 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1664, poz. 173, nr. inv. N6318; Fig. 2 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1664, poz. 175, nr. inv. N6230; Fig. 3 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1665, poz. 177, nr. inv. N6159; Fig. 4 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A - T, 1666, poz. 184, nr. inv. N6201; Fig. 5 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T L - B, 1667, poz. 190, nr. inv. N6167; Fig. 6 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan

Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și T L – B, 1667, poz. 195, nr. inv. N6272; Fig. 7 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A – T, 1667, poz. 198, nr. inv. N6322; Fig. 8 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune coroanei polone, Ioan Cazimir, piesă de 6 groși, sigla Slepowron și A – T, 1660, poz. 199, nr. inv. N6323; Fig. 9 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune monetăriei Gdansk, Ioan Cazimir, piesă de ort, sigla D – L, 1661, poz. 200, nr. inv. N6254; Fig. 10 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune monetăriei Riga, Gustav II Adolf, piesă de 1,5 groși, 1624, poz. 201, nr. inv. N6253; Fig. 11 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune monetăriei Elblag, Gustav II Adolf, piesă de 3 groși, sigla Markus Philipppson, 1632, poz. 202, nr. inv. N6208; Fig. 12 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune monetăriei Elblag, Gustav II Adolf, piesă de 1,5 groși, sigla Benedict Steffens, 1633, poz. 206, nr. inv. N6210; Fig. 13 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune monetăriei Elblag, Christina, piesă de 1,5 groși, sigla Benedict Steffens, 1635, poz. 211, nr. inv. N6211; Fig. 14 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune Ducatului Prusiei, Georg Wilhelm, piesă de 1,5 groși, 1621, poz. 212, nr. inv. N6349; Fig. 15 - Uniunea statală polono-lituaniană, emisiune Ducatului Prusiei, Georg Wilhelm, piesă de 1,5 groși, 1624, poz. 214, nr. inv. N6206; Fig. 16 - Imperiul Romano-German, Ducatul Oppeln–Ratibor, Gabriel Bethlen, piesă de 3 groși, 1623, poz. 216, nr. inv. N6350; Fig. 17 - Imperiul Romano-German, principatele Austriece, Leopold I, piesă de 15 creițari, sigla CA, 1664, poz. 216, nr. inv. N6154.

Plate 4 – Fig. 1 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1664, catalog 173, inv. no. N6318; Fig. 2 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1664, catalog 175, inv. no. N6320; Fig. 3 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1665, catalog 177, inv. no. N6159; Fig. 4 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1666, catalog 184, inv. no. N6201; Fig. 5 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T L-B mintmarks, 1667, catalog 190, inv. no. N6167; Fig. 6 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and T L-B mintmarks, 1667, catalog 195, inv. no. N6272; Fig. 7 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1667, catalog 198, inv. no. N6322; Fig. 8 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Polish issue, John II Casimir, 6 Groat coin, Slepowron and A-T mintmarks, 1660, catalog 199, inv. no. N6323; Fig. 9 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Gdansk mint issue, John II Casimir, 6 Groat coin, D-L mintmark, 1661, catalog 200, inv. no. N6254; Fig. 10 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Riga mint issue, Gustav II Adolph, 1 ½ Groat coin, 1624, catalog 201, inv. no. N6253; Fig. 11 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Elbing mint issue, Gustav II Adolph, 3 Groat coin, 1632, Markus Philipppson mintmark, 1632, catalog 202, inv. no. N6208; Fig. 12 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Elbing mint issue, Gustav II Adolph, 1 ½ Groat coin, Benedict Steffens mintmark, 1633, catalog 206, inv. no. N6210; Fig. 13 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Elbing mint issue, Ghristina, 1 ½ Groat coin, Benedict Steffens mintmark, 1635, catalog 211, inv. no. N6211; Fig. 14 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Ducky of Prussia issue, Georg Wilhelm, 1 ½ Groat coin, 1621, catalog 212, inv. no. N6349; Fig. 15 - Polish-Lithuanian Commonwealth, Ducky of Prussia issue, Georg Wilhelm, 1 ½ Groat coin, 1624, catalog 214, inv. no. N6206; Fig. 16 - Holy Roman Empier, Ducky of Oppeln-Ratibor, Gabriel Bethlen, 3 Groat coin, 1623, catalog 216, inv. no. N6350; Fig. 17 - Holy Roman Empier, Austrian Principalities, Leopold I, 15 Kreuzer coin, CA mintmark, 1664, catalog 216, inv. no. N6154.

1.

2.

Planșa 1

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

Planșa 2

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Planșa 3

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

Planșa 4